

Міністерство освіти України
Львівський державний університет ім.І.Франка

УДК 9 (47.74) + 325.2(47,74) (09)

Качмар Людмила Семівна

**НАДДНІПРЯНСЬКА ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ В ГАЛИЧИНІ
1900 — 1914 РР.**

Спеціальність 07.00.01. — історія України

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Львів — 1997

AB 39.045

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі політичної історії Львівського державного університету ім. І.Франка.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук,
доцент Серкіз Ярослав Іванович,
завідувач кафедрою політичної історії
Львівського державного університету
ім.І.Франка

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук,
професор Кондратюк Володимир
Олександрович, завідувач кафедрою
історії України Українського
державного лісотехнічного
університету

кандидат історичних наук, доцент
Качараба Степан Петрович,
доцент кафедри новітньої історії
України Львівського державного
університету ім.І.Франка

Провідна організація: Інститут українознавства
ім.Івана Крип'якевича НАН України
(м. Львів)

Захист дисертації відбудеться „30“ грудня 1997 р.
о 14 год. на засіданні Спеціалізованої вченої ради К.04.04.11 з історичних
наук при Львівському державному університеті ім.І.Франка за адресою:
290001, м.Львів, вул. Університетська, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського
державного університету ім. І.Франка (Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий „29“ листопада 1996 р.

Вчений секретар Спеціалізованої вченої ради
кандидат історичних наук, доцент

 О.М.Сухий

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00737593 (У)

Загальна характеристика роботи

Кожний народ у своїй історії, а особливо народ пригноблений, знає явище еміграції. На відміну від еміграції заробіткової, що викликається економічними умовами життя, політична еміграція залежить, здебільшого, від характеру правлячого режиму, окупаційної влади, при яких панує національний гніт, топчуться демократичні свободи і людина свідомо обирає еміграцію як засіб виходу із важкого становища. Як зазначав М. Драгоманов, „Еміграція річ тяжка, але при певних обставинах необхідна. З самого початку XVI ст. свобода Англії, Шотландії, далі Франції, Германії, Італії, Венгрії не обійшлась без еміграції й еміграційної літератури. Не обійдеться без того і свобода України“¹.

Знайоме явище політичної еміграції і українському народові. Воно відображає моменти піднесення національної боротьби, які тривали протягом всієї історії українського народу. Тому цілком правдивим є твердження, що „... українська політична еміграція стара, як стара наша історія“².

Наприкінці XIX ст. з початком національного відродження, розпочалася нова хвиля новітньої української політичної еміграції. Її піонером можна вважати М. Драгоманова. Вона виникла в 70-80-х роках XIX ст. з пожвавленням українського національного життя. М. Драгоманов, С. Подолинський, Ф. Вовк, М. Зібер, А. Ляхощкий на західно-європейському ґрунті маніфестували перед світовою громадськістю українські визвольні ідеї.

У радянський період осередком української політичної еміграції стали, в основному, Сполучені Штати Америки і Канада, громадяни українського походження яких підтримували радянських дисидентів. Можна думати, що з проголошенням незалежності України сумне явище української політичної еміграції назавжди завершить свою історію.

Дисертаційна робота присвячена вивченню діяльності наддніпрянської політичної еміграції в Галичині початку XX ст. Розглядається дві її хвилі. Першу хвилю (1900-1905) склали діячі перших політичних партій, в основному Революційної Української Партії (РУП) — найчисельнішої і найдіяльнішої партії Наддніпрянщини початку XX ст. Діячі цієї хвилі опублікували в Галичині десятки брошур національного змісту, тисячі екземплярів газет і листівок, що закликали народ до боротьби проти влади російського царизму, перевозили їх на Велику Україну.

Друга хвиля (1907-1914 рр.) наддніпрянської політичної еміграції була викликана поразкою російської революції 1905-1907 років. Основна мета цієї хвилі еміграції була — відродити знищені реакцією українські партійні організації, зокрема, Українську Соціал-Демократичну Робітничу Партію. Діячі

¹ Драгоманов М. Листи на Наддніпрянську Україну. Б.М. Вид. II 1915. - С.93.

² Німчук І. Українська політична еміграція до часу світової війни // Календар „Просвіти“ за 1928 рік. - Львів, 1927. - С.213.

цієї хвилі розвинули українську політичну самостійницької думку, шукали нові форми організації політичних сил. Ними було засновано Український Інформаційний Комітет та Союз Визволення України.

Актуальність теми зумовлена потребою відновлення забутих або малознаних сторінок історії українського національного руху та дослідженням взаємодії та взаємовпливів двох відламів українського політикуму /галицького і наддніпрянського/ у формуванні ідеології і політики новітнього українського відродження.

Об'єктом дослідження є наддніпрянська політична еміграція в Галичині початку ХХ ст. як важливе явище українського суспільно-політичного руху, предметом — історія та етапи формування наддніпрянської політичної еміграції, її світогляд, громадсько-політична та видавнича діяльність, вплив на національну свідомість українців.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від активізації національно-політичного руху в Наддніпрянській Україні в кінці ХІХ — на початку ХХ ст. до створення наддніпрянськими політичними емігрантами Союзу Визволення України та його початкового періоду діяльності в Галичині.

Історіографія.

В українській і зарубіжній історіографії немає монографічного дослідження, яке б безпосередньо стосувалася даної теми. Найвні публікації лише частково висвітлюють проблему, мають фрагментарний характер. В основному, це низка часописних статей, опублікованих в українських і закордонних виданнях переважно в міжвоєнний період. Їх авторами є здебільшого самі політичні емігранти.

Найраніші публікації з'явилися у 20-тих роках. У них зроблено спробу періодизації новітньої української політичної еміграції. Так, І.Німчук вважав першою політичною еміграцією українців в Галичину гурток М.Драгоманова¹, а другою — еміграцію 1900-1905 рр. Третю, на думку цього автора, склали діячі першої російської революції. В.Дорошенко зупинявся на причинах наддніпрянської політичної еміграції в Галичину². Обидва автори позитивно оцінювали значення еміграції. Протилежної позиції дотримувався О.Карманюк³, який не вважав працю наддніпрянців суспільно-корисною через їхні соціал-демократичні переконання. „Нечисленна українська політична еміграція післядрагоманівської доби, коли не рахувати професора М.Грушевського [не був політичним емігрантом], — писав він, — нічим особливим своєї діяльності не

¹ Німчук І. Українська політична еміграція до світової війни // Визволення. - Відень-Прага, 1923. - Ч.1. - С.23-28; Його ж: Українська політична еміграція // Календар „Просвіти“ за 1927. - С.213-215.

² Дорошенко В. Галичина і Велика Україна // Календар-альманах „Дніпро“. - Львів, 1924. - С.5-23.

³ Карманюк О. Українська політична еміграція. - Каліш, 1923.

виявила аж до початку Першої світової війни. Вона просто зливалася з існуючими російськими емігрантськими осередками і тим втрачала всяке значення для української визвольної боротьби¹.

Проблемі періодизації наддніпрянської політичної еміграції в Галичині присвятив статтю Дм.Стяг². На його думку перша українська політична еміграція в Галичині була викликана подіями 1905-1907 рр. Друга появилася після Першої світової війни і революції 1917 р. Після Другої світової війни постала третя українська політична еміграція. Останні дві політичні еміграції виїшли далеко за межі Галичини.

У наш час зростає інтерес до вивчення теми дослідження. Її, зокрема, торкається І.Патер³. В головному він поділяє точку зору І.Німчука і називає першою хвилею гурток М.Драгоманова. Другу хвилю І.Патер пов'язує з переслідуваннями Революційної Української Партії, що відіграла визначну роль у новітньому відродженні українського народу. Третя хвиля зумовлена поразкою першої російської революції 1905-1907 рр. Але оскільки предметом дослідження І.Патера є Союз Визволення України, висвітлення ним діяльності наддніпрянської політичної еміграції в Галичині в попередній період носить фрагментарний характер.

При написанні праці дисертантка опрацювала літературу, яка хоч і не присвячена безпосередньо темі дисертації, але складає певне історичне тло для неї. До числа такого роду досліджень слід віднести праці В.Дорошенка, А.Жука⁴, а також напівмемуарного, напіваналітичного характеру статтю О. Скоропис-Йолтуховського⁵, в якій розглядаються причини розколу РУП 1904 року у Львові. Проблеми видавничої діяльності РУП знайшли відображення у праці О.Гермайзе⁶, що відзначається багатим джерельним матеріалом.

Значний інтерес становлять праці, присвячені розвитку взаємозв'язків між наддніпрянськими і галицькими діячами. Це книги і статті К.Коберського, А.Камінського, М.Лозинського, Л.Ганкевича⁷.

¹ Карманюк О. Українська політична еміграція. - Київ, 1923. - С.26.

² Стяг Дм. Перша українська політична еміграція // Календар „Провидіння“ на 1947 р. - Філадельфія, 1947. - С.59-63.

³ Патер І. Наддніпрянська політична еміграція у Львові на початку ХХ століття // Львів. Історичні нариси. - Львів, 1996. - С.291-303.

⁴ Дорошенко В. Революційна Українська Партія: Нарис з історії української соціал-демократичної партії 1900-1905. - Львів-Київ, 1921; Його ж: РУП і УСДРП // Календар „Впереді“. - Львів, 1920.- С.225-236; Жук А. З матеріалів про невідбутий з'їзд РУП (1904 р.) // Об'єднання. - Відень, 1924. - С.82-84.

⁵ Скоропис-Йолтуховський Ол. Мої „злочини“ // Хліборобська Україна. - Відень, 1921. - Зб.ІV. - С.191-237.

⁶ Гермайзе О. Нариси історії революційного руху на Україні. - К., 1926.

⁷ Коберський К. Українське народництво на обох боках Збруча. - Львів, 1924; Камінський А. Загадка України і Наддніпрянщини. - Львів, 1927; Лозинський М. Галичина в житті України. -

Осмисленням втрачених можливостей революції, об'єктивними роздумами про кращі часи національного піднесення, про причини невдач у боротьбі за національну справу, вигідно виділяються монографії Д.Дорошенка, П.Феденка, А.Жука¹, які вийшли за кордоном. В них також знайшли відображення відносини української еміграції з російською, зокрема з РСДРП.

Інтерес представляє точка зору І.Лисяка-Рудницького² стосовно розвитку української політичної думки початку ХХ ст. Цікавими є матеріали М.Сосновського³, якими він розкриває причини зародження у середовищі української соціал-демократії так званого інтегрального націоналізму, зв'язки Д.Донцова з Союзом Визволення України. До теми СВУ звертається Р.Роздольський⁴, критикуючи його матеріальну залежність від урядів Центральних держав.

У радянський час проблема української політичної еміграції із зрозумілих причин не досліджувалась. Ставлення до українського національного руху визначалось через призму його ставлення до більшовицьких організацій, які діяли на території України. Імена діячів українських партій замовчувалися, їх дії фальсифікувалися. Однак в радянській історіографії є ряд праць, багатих фактологічним матеріалом з життя політичної еміграції. Це стосується праць М.Волянюка, Ф.Лося, С.Трусевича, І.Павлюка, А.Черненка⁵. М.Волянюк подає кількість російських політичних емігрантів, які перебували на території Галичини. А.Черненко висвітлює форми їх політичної роботи та їх зв'язки з Росією. Зв'язки України з Німеччиною на початку ХХ ст. проаналізував І.Кулінич⁶.

Проблему української політичної еміграції, українського чинника у міжнародних відносинах, ролі СВУ вивчало також ряд німецьких та австрійських

Відень, 1916; Ганкевич Л. Святослав Тагон у Львові. //До взаємин наддніпрянської й галицької революційної молоді // Симон Петлюра в молодості. - Львів, 1936. - С.63-77.

¹ Дорошенко Д. З історії української політичної думки за часів світової війни. - Прага, 1936; Феденко П. Український громадський рух у ХХ ст. - Подєбради, 1934; Жук А. Українська Соціалістична партія. 1900-1904 // Українська літературна газета. - Мюнхен, 1956. - С.114-144; Його ж: Пам'яті М.Порша. /З нагоди 85-ліття з дня народження// Сучасність. - Мюнхен, 1962. - №1(13). - С.52-66.

² Лисяк-Рудницький І. Між історією і політикою. Статті до історії та критики української суспільно-політичної думки. - Мюнхен, 1973.

³ Сосновський М. Дмитро Донцов. Політичний портрет. - Нью-Йорк-Торонто, 1974.

⁴ Роздольський Р. До історії СВУ // Український Самостійник. 1969. - №137-142.

⁵ Павлюк І. Революційне піднесення в Галичині під впливом російської революції 1905-1907 рр. // З історії західноукраїнських земель. - Київ, 1957. - Т.1; Трусевич І. Суспільно-політичний рух у Східній Галичині в 50-70 рр. ХІХ ст. - Київ, 1978; Лось Ф. Україна в роки столітньої реакції. - Київ, 1994; Волянюк М. Ленінська "Іскра" в Галичині. - Львів, 1968; Черненко А. Діяльність більшовицьких політемігрантів у Львові в 1905-1914 рр. // 40 років возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною в складі з СРСР. Тези наукової сесії у Львові 11-13 вересня 1979 р. - Львів, 1979. - С.14-16.

⁶ Кулінич І. Україна в загарбницьких планах німецького імперіалізму 1900-1914 рр. - Київ, 1963.

авторів. Це відображено у працях Ф.Коглера, К.Нотцеля, Г.Кляйнова, О.Екергардта, О.Веракса, П.Рорбаха, І.Каменецького¹.

Інтерес до українського питання початку ХХ ст не спадає за кордоном і в наш час. Про це свідчать праці Р.Марка, Ф.Фішера, О.Андрієвської, М.Яремка, І.Химки². Г.Бошик присвятив своє дисертаційне дослідження становленню українських політичних партій у Наддніпрянщині³. Перевидано монографію Д.Дорошенка⁴ про німецько-українські взаємозв'язки.

Із здобуттям незалежності України посилюється зацікавлення діяльністю наддніпрянської політичної еміграції, умовами виникнення Союзу визволення України у вітчизняній історіографії. До цієї теми звернулись українські історики і політологи І.Патер, М.Несук, В.Репринцев, В.Камінський, Ю.Лавров⁵. З'явилися наукові дослідження Ю.Головченка, О.Голобуцького, В.Трофимовича, Т.Герашенко, Я.Грицака, І.Лисяка-Рудницького, А.Кашпелера⁶. Умови

¹ Kohler F. Der neue Dreibund. Ein deutsches Arbeitsprogramm für das gesamte deutsche Volk und seine Freunde. 10 bis 12. Auflage. - München, 1915; Notzel K. Die Unabhängigkeit der Ukraine als einzige Rettung von der russischen Gefahr. - München-Leipzig, 1915; Cleinow G. Das Problem der Ukraine. - Wien, 1915; Eckerhardt O. Rußlands Fremdvölker, seine Stärke und Schwache. - München, 1915; Verax O. Der Weltkrieg und das ukrainische Problem. Ein Beitrag zur Aufklärung der gegenwärtigen politischen Lage. - Berlin, 1915; Rorbach P. Die Russischer Fremdvölker und wir. Deutsche Politik. - Berlin, 1917. - S.791-795; Каменецкий І. Німецька політика супроти України в 1918 році та її історична генеза. Мюнхен. 1969.

² Mark R. Deutschsprachige Publikationen zur Geschichte der Ukraine in der Bundesrepublik Deutschland // Другий міжнародний конгрес українців. Доповіді і повідомлення. - Ч.2. - Львів, 1994. - С.204-212; Його ж: Zur ukrainischen Frage im Ersten Weltkrieg. Flugschriften des Bundes zur Befreiung der Ukraine und nahestehender Publisten, 1914-1916 // Zeitschrift für Ostforschung. - N33. - S.196-225; Fischer F. Griff nach der Weltmacht: Die Kriegspolitik der Kaiserlichen. Deutschland 1914-1918. Dusseldorf, 1961; Andrewski O. The Politics of National Identity: the Ukrainian Question in Russia. 1904-1911. (The Unpublished. Ph. Dissertation. Harward University, 1991); Yaremko M. From Separation to Unity. - Toronto-New-York-Paris, 1967; Химка І. Греко-католицька церква і національне відродження у Галичині 1772-1918 // Ковчег. - Львів, 1993.

³ Boshyk G. The Rise of Ukrainian Political Parties in Russia, 1900-1907. With Spezial Reference to Social Democracy. (The Unpublished. Ph. Dissertation. Universitet of Oxford. 1981).

⁴ Doroschenko D. Die Ukraine und Deutschland. - München, 1994.

⁵ Патер І. Наддніпрянська політична еміграція у Львові початку ХХ ст. // Львів. Історичні нариси. - Львів, 1996. - С.291-304; Його ж: М.Грушевський і Союз Визволення України // М.Грушевський і Західна Україна. - С.280-283; Малик Я., Патер І. Д.Донцов і СВУ // Генеза. 1995.№5. - С.314-317; Несук М., Репринцев В., Камінський В. Україна у зарубіжних доктринах та стратегіях ХХ ст. // Політична думка. 1995.№ 2-3; Лавров Ю. Про ідейні й організаційні засади Союзу Визволення України // УІЖ. -1996. - №6. - С.82-90.

⁶ Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. - К., 1994. - Т.1-2; Його ж: Між історією і політикою. Статті до історії та критики української суспільно-політичної думки. - Мюнхен, 1973; Його ж: Напрями української політичної думки // Записки НТШ. - Львів, 1991. - Т.ССXXII. - С.45-71; Грицак Я. Молоді „радикали“ в суспільно-політичному житті Галичини // Записки НТШ. - Львів, 1991. - Т.ССXXII. - С.71-111; Його ж: Нариси історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. - К., 1996; Герашенко Т. Братерство „Тарасівців“ у спогадах і документах // Розбудова держави. 1996. - №1. - С.35-39; Трофимович В. Дмитро Донцов про РУП // Республіканець. 1993. - №10. - С.21-24; Голобуцький О. Український націоналізм як політичний рух. / Робота присвячена 120-річчю до дня народження „Батька“ націоналізму М.Міхновського/ 1873-1924// Розбудова держави. 1996. - №1. - С.46-53; Головченко В. Росія взагалі не лишила

галицького політичного життя, у якому діяли наддніпрянські політичні емігранти, розглядаються у працях Я.Дашкевича, С.Макарчука, М.Кутутяка¹.

Основна мета дисертації полягає в цілісному дослідженні діяльності наддніпрянської політичної еміграції в Галичині в 1900-1914 роках, визначенні її місця і ролі в українському національно-визвольному русі. З метою здійснення поставленої цілі дисертантка передбачала вирішити наступні завдання:

— на тлі національно-визвольного руху початку ХХ ст. в Наддніпрянщині простежити причини та етапи формування української політичної еміграції в Галичині;

— з'ясувати склад і форми організації наддніпрянської політичної еміграції в Галичині;

— дослідити громадсько-просвітницьку та видавничу діяльність емігрантів, її значення для Великої України;

— вивчити зовнішні впливи, зокрема РСДРП, на внутрішньопартійну ситуацію в українських партіях в еміграції;

— показати еволюцію поглядів української соціал-демократії під впливом галицького середовища;

— виявити головні риси і напрямки української суспільно-політичної думки напередодні Першої світової війни, насамперед ті, які репрезентували члени Союзу Визволення України.

Джерельну базу дисертації становлять опубліковані та неопубліковані документи.

Основну частину неопублікованих джерел склали матеріали, які зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України м. Києва, зокрема у фондах поліційних управлінь: Київської губернської жандармської управи (Ф.274) і Київської охоронної дільниці (Ф.275). За видовими ознаками це неопубліковані звернення, листівки, заклики партійних структур та доповідні записки поліційних служб про діяльність РУП. Цього ж роду джерела використані з фондів Харківської губернської жандармської управи (Ф.336), фонду Харківської охоронної дільниці (Ф.304), фонду Полтавської губернської жандармської управи (Ф.320), Подільської губернської

нам свободи вибору // Розбудова держави. 1995. - №11.- С.46-52; Капелер А. Національний рух українців у Росії та Галичині. Спроба порівняння // Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. - К., 1992. - С.104-119.

¹ Дашкевич Я. Східна Галичина: етнічні відносини, національні міфи та менталітети // Україна в минулому. - Вип. VI. - Київ-Львів, 1994. - С.7-17; Його ж: Дослідження націоналізму. Вступні зауваги // Україна в минулому. - Київ.-Львів, 1995. - Вип. VII. - С.7-18; Макарчук С. Етносоціальное развитие и национальные отношения на Западнoукраинских землях в период империализма. - Львов, 1983; Його ж: Громадсько-політичний центр західноукраїнського краю // Львів. Історичні нариси. - Львів, 1996. С. 267-290; Кутутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст.-1939 р.).-Івано-Франківськ, 1993.

жандармської управи (Ф.301) та інших. У цих фондах також збереглися спостережні справи підозрюваних в належності до українських політичних партій.

З фондів Центрального державного архіву вищих органів влади (ЦДАВО) у м. Києві важливе значення для виконання дисертаційного дослідження мали матеріали еміграційних фондів (Ф.4405) та (Ф.3807). В них виявлено багато документів про діяльність Українського Інформаційного Комітету, передумови створення СВУ, програмні передбачення шляхів утворення української держави. У фонді 3807 зберігаються спогади А.Жука, протоколи „невідбутого“ з'їзду РУП 1904 р., зборів Закордонної Групи УСДРП, доповідь ЦК РУП Міжнародному Соціалістичному Конгресу в Амстердамі тощо. Використані документи з бібліотек архівів ЦДІА у Львові та Києві та бібліотеки НАН ім. В.Вернадського.

Значний блок матеріалів до теми виявлено у Львівських архівах, зокрема, у фонді Галицького намісництва (Ф.146) Центрального державного історичного архіву України у Львові, в якому зберігаються циркуляри і донесення дирекції поліції у Львові міністерству внутрішніх справ у Відні про політичну активність у краї російських підданих, що прибули в Галичину нелегально. З цього архіву опрацьовані також фонди НТШ у Львові (Ф.309), редакції „ЛНВ“ (Ф.401), а також особистих фондів В.Старосольського (Ф.360), В.Левинського (Ф.387), О.Назарука (Ф.359), Г.Хоткевича (Ф.688), А.Крушельницького (Ф.361).

Важливим джерелом історичної інформації стала епістолярна спадщина. Це насамперед неопубліковане листування між наддніпрянцями та галицькими політичними діячами, що відображає стан їхніх взаємовідносин. У рукописних фондах архівів і бібліотек виявлені листи С.Петлори, В.Винниченка, Ол.Скоропис-Йолтуховського, В.Степанківського до В.Левинського, Л.Ганкевича, О.Назарука. Є листи з Наддніпрянщини на ім'я А.Крушельницького, В.Гнатюка, зокрема, з позначками для Тагона (С.Петлори), Деде (В.Винниченка) та інших.

Значну частину джерельної бази дисертації становлять мемуарні твори Д.Дорошенка, Ю.Колларда, А.Жука, В.Дорошенка, Н.Романович-Ткаченко, В.Левинського¹, а також Єв.Чикаленка, М.Галагана, Ю.Тищенка² та ін.

Матеріали державного архіву Львівської області містять відомості про участь наддніпрянських студентів (Ф.26 Львівський університет) у боротьбі за

¹ Дорошенко Д. Спогади про давнє минуле. - Вінніпег, 1949; Коллард Ю. Спогади юнацьких днів. - Торонто, 1972; Жук А. Симон Петлора // Дніпро. 1934. - С.101-114; Дорошенко В. Людмила чину // Дніпро. 1939. - С.127-130; Романович-Ткаченко Н. На дорозі до революції // Україна. 1925. Кн.4. - С.103-125; Ї ж: Доктор Іван Франко // Україна. 1927. - Кн.4. - С.151-153.; Левинський В. Лев Юркевич. - Львів, 1927; Його ж. Наддніпрянська політична еміграція у Львові // Симон Петлора в молодості. - Львів, 1936. - С.52-62.

² Чикаленко Є. Щоденник (1907-1917). Львів, 1931; Його ж: Спогади (1861-1907). - Нью-Йорк, 1955; Галаган М. З моїх споминів. - Ч.1. - Львів, 1930; Тищенко Ю. Велетень української науки. (Уривок зі спогадів про М.С.Грушевського) // Україна. - Париж, 1949. - Ч.II. - С.78-84.

створення українського університету у Львові, про судовий процес проти Павла Крата у 1907 р. та Миколи Заїзняка у 1910.

Окремі епізоди з діяльності еміграції висвітлено у збірнику статей, присвячених десятиріччю з дня смерті С.Петлюри, за редакцією А.Жука¹.

У дисертації узагальнено матеріали галицької та наддніпрянської преси, зокрема, галицькі видання „Молода Україна“, „Вперед“, „Воля“, „Діло“, наддніпрянські часописи і газети, що друкувалися в Галичині — „Гасло“, „Селянин“, „Добра Новина“, „Праця“, „Робітник“, „Наш Голос“. Їх використано передусім при написанні розділу про видавничу діяльність емігрантів. Матеріали періодики допомагають простежити еволюцію суспільно-політичних поглядів представників наддніпрянської політичної еміграції в бік соціал-демократії.

З опублікованих джерел про діяльність СВУ та його взаємини з австрійськими офіційними чинниками особливе значення має збірник архівних документів Віденського архіву, опублікований Т.Горнякевичем². Документи збірника дозволяють простежити ставлення австрійських офіційних кіл до ідеї створення самостійної України. У збірнику виділяються документи „Політичного відділу“ віденського Haus-Hof und Staatsarchiv von Osterreich-Ungarn (HSt.A.P.A) (Віденський державний архів Австро-Угорщини). У дисертації використані фактологічні дані зі збірника документів, виданого за редакцією Т.Гунчака і Р.Сольчаника³, та праць тогочасного політичного діяча К.Левицького⁴.

Методологічну основу дисертації становлять принципи історизму і об'єктивності, що базуються на пріоритеті документальних фактів і відмові від політичної заангажованості. Автор використала різні порівняльні методи аналізу, розглядаючи об'єкт дослідження в конкретному історичному середовищі, в розвитку і взаємозв'язках. Крім цього, застосовувалися логічний, аналітичний, системний методи.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є першою спробою монографічного дослідження причин наддніпрянської політичної еміграції в Галичині, значення її діяльності в розвитку українського національно-визвольного руху на початку ХХ століття. Дослідження характеризується використанням великої кількості архівних документів, введених дисертанткою в історіографію. Робота є певним внеском у дослідження історії самостійницької

¹ Симон Петлора в молодості. - Львів, 1936.

² Hornykiewicz T. Ereignisse in der Ukraine 1914-1922, deren Bedeutung und historische Hintergründe. - Philadelphia, 1966. - Bd.1.

³ Українська соціально-політична думка в 20 ст. / під ред. Гунчака Т., Сольчаника Р/ Б.м., 1983. - Т.1.

⁴ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців, 1848-1914. - Львів, 1927; Його ж: Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914-1918. - Львів, 1928.

української політичної думки напередодні Першої світової війни. Вона сприятиме процесу консолідації української нації в сучасних умовах.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист:

1. Пожвавлення національно-політичного руху у Великій Україні вилилось у появу перших українських політичних партій, що від самого початку зазнавали жорстоких переслідувань з боку російського уряду. З цієї причини та з метою досягнення результативності своєї діяльності багато учасників українських рухів Наддніпрянщини нелегально емігрували в Галичину.

2. Провідним осередком наддніпрянської політичної еміграції в Галичині став Закордонний Комітет РУП, основною формою діяльності якого було видання та транспортування української революційної літератури в Україну. Це сприяло піднесенню національної свідомості українського народу.

3. Друга хвиля (1907-1914 рр.) наддніпрянської політичної еміграції в Галичину на початку ХХ ст. була зумовлена столипінською реакцією, що настала в Росії після поразки Першої російської революції. Наддніпрянські політичні емігранти, організовані у Закордонну Групу УСДРП, відігравали важливу роль у відродженні зруйнованої репресіями партії, та створення сітки її організацій в Україні.

4. Крім видавничої, партійної діяльності наддніпрянці вчилися у вищих учбових закладах, брали активну участь в українському національному русі у Галичині.

5. Вплив галицького середовища і загострення міжнародної ситуації напередодні Першої світової війни призвели до утвердження серед частини емігрантів ідеї повної незалежності України. Це виявилось у заснуванні ними Українського Інформаційного Комітету та Союзу Визволення України.

Практичне значення дисертації. Основні положення і висновки роботи, зібраний автором фактологічний матеріал мають важливе значення для реконструкції всіх форм українського визвольного руху, повноти загальної картини національного життя на початку ХХ ст. Вони можуть бути використані при підготовці узагальнюючих праць з історії України, в науково-педагогічній діяльності (зокрема, в межах курсів історії України, політичних наук, військової історії).

Висновки дисертації мають повчальне значення для сучасного політичного життя в Україні, яке розривають глибокі протиріччя між чисельними національними партіями, що мусіли б врахувати негативний досвід розколів у минулому і консолідуватися.

Основні положення дисертації були апробовані на засіданні кафедри політичної історії Львівського державного університету ім.І.Франка, в опублікованих статтях та виступах на наукових конференціях: „Генеза ідеї української політичної самостійності: від „Слова перестороги“ до „України

irredenty“ (1848-1895)“ (Львів, 1995), „Історичне краєзнавство і національне виховання“ (Львів, 1994).

Структура й обсяг дисертації побудована за проблемно-хронологічним принципом. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (335 позицій); викладена на 158 сторінках основного тексту, окрім 17 ст. вступу, 7 ст. висновків, 17 ст. списку використаних джерел та літератури.

Оскільки тема дисертації є малодослідженою, а історіографія обмежена відносно незначною кількістю часописних статей, ми не виділяємо її в окремий розділ.

Основний зміст дисертації.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, хронологічні рамки, мету, завдання та методологічні основи дослідження, охарактеризовано стан наукової розробки теми, подано огляд використаних джерел, окреслено наукову новизну та практичне значення дисертації, подано основні положення дисертації, що виносяться на захист.

У першому розділі: „Історичні передумови виникнення наддніпрянської політичної еміграції в Галичині в кінці XIX - на початку XX століття“ під оглядом умов національно-визвольного руху в Наддніпрянщині у цей період визначені причини української політичної еміграції.

Виникнення наприкінці XIX ст. в умовах царського режиму таємних українських товариств, які бачили альтернативу громадському аполітичному розвитку українського народу, свідчило про появу нового покоління українців. Вже в програмі „Братства Тарасівців“ з'являється постулат боротьби за самостійну Україну. Новою віхою суспільно-політичного життя стало утворення перших політичних партій - Революційної Української Партії /РУП/, Української Соціалістичної Партії /УСП/ та Української Народної Партії /УНП/. Вони стали наступниками „Братства Тарасівців“, підтримали ідею незалежної України. Яскравим вираженням цього стала брошура М.Міхновського „Самостійна Україна“. В практичній діяльності діячі українських партій прагнули поєднати боротьбу за національне та соціальне визволення.

Основну увагу в розділі дисертантка звертає на діяльність РУП, як найчисельнішу і найактивнішу партію. Свою діяльність члени РУП спрямовували на підвищення національної свідомості українського народу, зокрема, селянства, що було головним носієм етнічності мови, традицій і культури нації. З іменем РУП пов'язували масові селянські страйки в Полтавській та Харківській губерніях, що відбувалися навесні 1902 р.

Значного успіху досягли українські партії в практичній діяльності. Налагодили у таємних друкарнях видавництво нелегальної української літератури, вели революційну агітацію серед селянства. Але великими були труднощі в

теоретичній сфері. Під впливом чисельної російської соціал-демократії в середовищі українських політичних діячів, зокрема членів РУП, виникли коливання між соціал-демократичним і націонал-революційним напрямками. Перемогла соціал-демократична орієнтація. Особливою прихильністю соціал-демократичні ідеї користувалися у членів Вільних Громад РУП великих міст, зокрема Києва, де активно діяли російські соціал-демократи і переважав зрусіфікований пролетаріат. Так Д.Антонович, один з засновників РУП, після перебування у Києві протягом 1902 р., змінив свої погляди з національних на соціал-демократичні. Прихильниками національного курсу були члени РУП невеликих містечок: Полтави, Лубен, а також Харкова. Українські партії, враховуючи рівень національної свідомості народу, замінили ідею самостійної України вимогами автономії. Незважаючи на такі помірковані домагання, царський уряд у будь-якому прояві українського громадсько-політичного життя бачив загрозу єдності Російської імперії.

Масова діяльність російських партій, пропаганда антиурядових виступів членами РУП, УСР, УНП викликали хвилю репресій. Арешти, переслідування, заслання, а також потреба у збільшенні кількості партійних видань зумовили політичну еміграцію з Російської імперії, в тому числі й українську.

Осередком наддніпрянської політичної еміграції обрали Галичину, зваживши конституційні умови політичного життя, геополітичне становище краю, а також давні традиції взаємозв'язків наддніпрянців з галицькими українцями. Завдяки позитивним впливам кращих представників Наддніпрянщини М.Драгоманова, М.Грушевського, плеяди талановитих літераторів Галичина перетворювалась в український „П'ємонт“. Тут розвивалась ідея соборності, незалежності України, боротьбу за яку включила у свої програми більшість українських політичних партій Галичини.

Важливу роль у визначенні напрямку еміграції наддніпрянців відіграв Д.Антонович, який ще з 1900 р. в Галичині та Буковині налагоджував з допомогою місцевих діячів видавництво української революційної літератури.

Отже піднесення революційного руху в Росії, виникнення та діяльність українських політичних партій викликали репресії з боку царського режиму. Щоб уникнути арешту і продовжити видавничу діяльність, українські діячі емігрували за кордон. Наддніпрянська політична еміграція зосередилась у Галичині, яка також стала притулком і для чисельної російської політичної еміграції.

У другому розділі „Проблеми теорії і практики революційної діяльності першої хвилі еміграції /1900-1905 рр./“ висвітлено характерні особливості роботи та внутрішньопартійних взаємовідносин наддніпрянських політичних емігрантів у Галичині.

Перша хвиля наддніпрянської політичної еміграції пов'язана з діяльністю Революційної Української Партії /РУП/, Української Соціалістичної Партії

/УСП/, Української Народної Партії /УНП/. У згаданий період члени РУП склали основу наддніпрянської політичної еміграції в Галичині. В числі емігрантів були такі відомі діячі, як С.Петлюра, В.Винниченко, М.Порш, Д.Антонович, О.Скоропис-Йолтуховський, Н.Грінченко та інші. З УСП на еміграції у Львові перебували Б.Ярошевський, Л.Сідлецький. Діячі цієї хвилі опублікували в Галичині десятки брошур національного змісту, тисячі екземплярів газет і листівок, що закликали народ до боротьби проти влади російського царизму, перевозили їх на Велику Україну.

Центром еміграції у Львові був Закордонний Комітет /ЗК/ РУП, заснований В.Винниченко, Євгеном та Катериною Голіцинськими. Комітет став найважливішим осередком видання і транспортування нелегальної української літератури в Наддніпрянську Україну.

Важливе місце у розділі займає аналіз стосунків між емігрантами та галичанами. Різниця у культурі і вихованні, звичаях і побуті ускладнювала пристосування наддніпрянців до місцевого життя. Політичні емігранти творили своєрідну колонію. Навіть у побутовому житті тримались разом, поселившись на Курковій, 10. Виконуючи партійні резолюції, вони не співпрацювали з несоціалістичними партіями. Видавничу діяльність допомагали їм організувати члени УСДП. У найближчих стосунках з наддніпрянцями були С.Вітик, В.Левинський, Л.Ганкевич, Є.Косевич, М.Лозинський, Я.Весоловський та інші.

Разом з тим ізольованість емігрантів у Галичині зблизила навколо Закордонного Комітету (ЗК) членів Революційної Української Партії і Української Соціалістичної Партії, члени яких перебували в еміграції. Ініціаторами об'єднання партій були В.Винниченко, Д.Антонович та Б.Ярошевський.

Галичина була центром чисельної російської політичної еміграції. Її члени агітували українських політичних емігрантів за об'єднання з РСДРП, переконували у перевагах соціал-демократичних позицій. З українського боку ці ідеї заохочували М.Меленевський, В.Канівець, які будучи членами РУП не порвали з РСДРП. Зовнішні впливи росіян викликали ряд внутрішньопартійних розходжень.

Агітація РСДРП за об'єднання з нею викликала гострі дискусії з цього питання в українському емігрантському середовищі і призвела до розриву з Українською Соціалістичною Партією, члени якої були опозиційно настроєні до об'єднання. Але більшість Закордонного Комітету, в основному члени Київської Вільної Громади РУП, взяли орієнтацію на соціал-демократичний розвиток РУП і об'єднання з РСДРП.

З новою політикою ЗК не погоджувались члени Центрального Комітету (ЦК) РУП, зокрема М.Порш, та більшість діячів партії на Україні. Вони хотіли, щоб РУП стала вагомим політичним силою національного життя і увійшла до

складу РСДРП як рівна. В 1904 році на „невідбутому“ з'їзді РУП у Львові через протиріччя у національному та організаційних питаннях відбувся розкол. Прихильники об'єднання з РСДРП на чолі з М.Меленевським утворили Українську Соціал-Демократичну Спілку. Члени оновленого ЗК, під керівництвом М.Порша і С.Петлюри, повели курс на співпрацю з Українською Соціал-Демократичною Партією Галичини і Буковини, активніше включались у галицьке громадсько-політичне життя, записувались до університету. Найбільш активно проявив себе С.Петлюра, який провадив у Галичині активне партійне, студентське та літературне життя. З проголошенням Маніфесту 17 жовтня наддніпрянські політичні емігранти повернулися на батьківщину з тим, щоб продовжити боротьбу в нових умовах.

Таким чином, на теренах Галичини у 1900-1905 роках відбулося ряд подій, які мали важливе значення для політичного життя всієї підросійської України. Незважаючи на перехід на соціал-демократичні позиції, члени Закордонного Комітету РУП зробили великий внесок у піднесення національної свідомості українського народу шляхом видавництва і перевезення нелегальної літератури.

Розділ третій „Організаційно-партійна діяльність другої хвилі наддніпрянських політичних емігрантів (1907-1914рр.)“ присвячений діяльності наддніпрянських емігрантів в Галичині після поразки російської революції 1905-1907 рр.

В числі емігрантів другої хвилі були соціал-демократи, соціалісти-революціонери, радикали, яким в межах Російської імперії загрожували арешти, заслання до Сибіру. Осередком еміграції, враховуючи попередній досвід, знову обрали Галичину. На її теренах відбулося відродження знищених реакцією українських партійних організацій, зокрема УСДРП. Вплив галицького середовища сприяв дальшому розвитку української політичної самостійницької думки на якісно новому рівні. Було засновано Український Інформаційний Комітет, Союз Визволення України.

Цю хвилю представляли діячі УСДРП В.Винниченко, В.Степанківський, Д.Донцов, В.Дорошенко, Д.Дорошенко, О.Назарів, А.Жук, М.Порш, Л.Юркевич та інші, члени Української Партії Соціал-Революціонерів М.Залізник, Ф.Королів-Старий, радикали В.Козловський та інші.

В Галичині члени розбитих партій змогли відновити свою політичну діяльність лише в 1908 р. До цього часу вони дописували до галицьких та наддніпрянських часописів, працювали в страхових і кооперативних товариствах, науковому товаристві ім.Т.Шевченка, „Просвіті“, навчались у Львівському університеті. Спостерігаючи галицьке життя, наддніпрянці переконувались, що саме через ці легальні українські інституції зростає національна свідомість галицьких українців, окреслилась їх чітка межа у стосунках з поляками.

Першим кроком по відродженню УСДРП в Галичині було відновлення діяльності Закордонного Комітету та створення Закордонної Групи партії, метою якої була допомога всім політичним емігрантам за кордонами Росії. На противагу особовому складу Закордонного Комітету першої хвилі еміграції, члени ЗГ Д.Донцов, В.Дорошенко, А.Жук не були такими ортодоксами. Вони вважали можливим відійти в разі необхідності від партійних догм.

В липні 1909р. у Львові відбулася нарада членів української соціал-демократії. У нараді взяли участь члени Закордонної Групи та представники з підросійської України, які приїхали на загальноукраїнський студентський конгрес, В.Садовський, С.Веселовський, М.Галевич. На нараді обговорювались нові методи відродження партії. Її учасники дійшли до висновку, що співпраця у легальних інституціях можлива для соціал-демократичної партії. Результатом зустрічі стало видання „дискусійного органу“ „Праця“.

Ці рішення, однак, та появу „Праці“ засудив ЦК УСДРП, оцінивши дії наддніпрянських політичних емігрантів як опортуністичний, сепаратистський, розкольницький крок. ЦК залишався на традиційних позиціях, виступав за нелегальні форми боротьби. Виданий ним на противагу „Праці“ орган „Робітник“ репрезентував консервативні методи боротьби.

І все ж, в інтересах відродження партії з часом обидва видання було об'єднано в одне — часопис „Наш Голос“. Прогрес у взаєминах з галицькою УСДП був показовим у тому плані, що „Наш Голос“ став часописом як наддніпрянських, так і галицьких соціал-демократів.

Незважаючи на теоретичне об'єднання, повної консолідації у внутрішньопартійному житті українських соціал-демократів так і не настало. Прихильники соціал-демократії, на чолі з Л.Юркевичем, продовжували домагатись об'єднання з РСДРП на умовах автономії України.

Члени ЗГ під впливом конституційних умов Австро-Угорщини, українських політичних партій Галичини, повели власну лінію в українському соціал-демократичному русі, пов'язану з самостійницькими домаганнями. Найяскравішим прикладом стало заснування Українського Інформаційного Комітету та виступ Д.Донцова на українському студентському з'їзді у Львові в 1913 р. з програмою політичного сепаратизму України від Росії.

Отже, на галицькому ґрунті серед представників наддніпрянської політичної еміграції зародився новий напрям української політичної думки самостійницького характеру, посилюється розходження між членами УСДРП.

Четвертий розділ „Видавнича діяльність наддніпрянської політичної еміграції у Галичині 1900-1914 рр.“ присвячений основному виду діяльності наддніпрянців в Галичині. Вона має декілька етапів. Перший характеризується тим, що видання мали агітаційно-пропагандистський характер і вимагали масового транспортування в російську Україну. Видавничу продукцію наддніпрянських

політичних емігрантів-рунівців у 1900-1905 рр. складали в основному часописи, газети РУП „Гасло“, „Селянин“, „Праця“, ряд агітаційно-пропагандистських брошур, написаних для українського селянства. Особливе місце серед рупівських видань належить брошурі „Самостійна Україна“ М.Міхновського, виданій у Львові в 1900 році.

Українська Соціалістична Партія видавала часопис для промислових робітників „Добра новина“, Українська Соціал-Демократична Спілка — „Правду“. Українська Народна Партія у 1905 році видала лише один номер „Самостійної України“, опублікувавши там Конституцію майбутньої української незалежної держави.

Характерною ознакою першого етапу видавничої діяльності наддніпрянських політичних емігрантів було те, що свою увагу вони зосередили виключно на власних партійних виданнях, активно не дописували до галицької преси.

До 1905 р. було декілька шляхів транспортування виданої у Галичині літератури в Наддніпрянську Україну. Один пролягав через буковинський кордон з Росією, так званий „чернівецький“ шлях, другий — „галицький“ — через галицько-російський. У транспортній сфері були задіяні Д.Антонович, В.Винниченко, О.Скоропис-Йолтуховський, П.Канівець, М.Ткаченко та інші. Їм допомагали товариші зі Східної України С.Тимошенко, П.Андрієвський, Н.Грінченко, а також галичани Я.Весоловський, Л.Ганкевич, М.Лозинський. Всього до 1905 р. наддніпрянські політичні емігранти видали близько 100 000 примірників українських видань і перевезли їх в Україну.

З 1907 р. починається новий етап видавничої діяльності політичної еміграції з Наддніпрянської України. Новоутворені видання „Праця“ і „Робітник“, представлені членами УСДРП, мали завдання відродити знищену репресіями організацію української соціал-демократії. Розходження між ними щодо методів діяльності в післяреволюційний період свідчить про кризу традиційних форм боротьби. Велику роль на сторінках львівських видань „Праці“ і „Робітника“ було відведено теоретичним питанням розвитку української соціал-демократії в новий післяреволюційний період. Масового транспортування літератури вже не було, бо розбиті реакцією партійні організації УСДРП зосередились в Галичині; перешкоджали цьому і офіційні заходи російського уряду. Тому видавнича продукція наддніпрянських емігрантів відрізнялася якісно новим рівнем. В інтересах відродження партії обидва органи були об'єднані у часопис „Наш Голос“, що практично став спільним для галицької і наддніпрянської соціал-демократії. „Наш Голос“ велику увагу приділяв методам відродження партії, у ч.6-8, присвяченому 10-літтю заснування РУП, редакція помістила спогади, критичні статті щодо періоду розвитку партії.

Незважаючи на видання „Нашого Голосу“, „праціни“ започаткували новий напрям в українській соціал-демократії - з національним ухилом. Він проявився у рефераті Д.Донцова „Сучасне положення нації і наші завдання“, співпраці у галицьких часописах, зокрема, у таких періодичних видань, як „Вперед“, „Земля і Воля“, „Діло“, „Економіст“, „Самопоміч“. До них дописували А.Жук, О.Назарів, М.Залізник, за що отримали догану від ЦК УСДРП.

Таким чином видавнича діяльність наддніпрянської політичної еміграції в Галичині мала велике значення для всього політичного життя підросійської України. Її заходами чинився вплив у душі піднесення національної свідомості українського народу. З поразкою революції 1905-1907 рр., розгромом українських політичних партій, видавнича діяльність емігрантів сприяла організації соціал-демократичних сил навколо періодичних видань, відродженню партійної діяльності, зародженню нового напрямку української політичної думки.

Розділ п'ятий „Передумови створення та початковий період діяльності Союзу Визволення України“ присвячений самостійницькому напрямку української політичної думки, який розвинувся в середовищі наддніпрянських політичних емігрантів в Галичині.

Основні етапи передвоєнного розвитку самостійницької думки складають: нарада 1911 року, учасники якої вирішили започаткувати акцію для інформування європейської громадськості про українське питання; створення Українського Інформаційного Комітету (УІК); проголошення програми „молодоукраїнства“ В.Степанківського та політичного сепаратизму України від Росії Д.Донцова.

Найрезультативнішою передвоєнною акцією наддніпрянців у Львові було заснування Українського Інформаційного Комітету. Зусиллями наддніпрянських політичних емігрантів А.Жука, В.Степанківського, В.Дорошенка, які організували УІК, були створені осередки пропаганди української справи за кордоном: в Англії, Чехії, Болгарії, Швеції. Вони мали велике значення для пропаганди української справи в країнах Західної Європи.

З вибухом Першої світової війни 4 серпня 1914 року наддніпрянські політичні емігранти об'єднали всі політичні напрямки у єдину представницьку організацію — Союз Визволення України. Члени Союзу: А.Жук, Д.Донцов, М.Залізник, О.Скорошис-Йолтуховський, В.Дорошенко стали на австрофільські позиції. З допомогою Центральних держав вони прагнули утворити на визволених українських землях самостійну Українську державу. Уряди Австро-Угорщини підтримали створення СВУ як морально, так і матеріально тому, що це збігалось з їхніми власними планами. Появу СВУ підтримали більшість галицьких діячів.

Провідники українського руху на Наддніпрянщині — М.Грушевський, члени Товариства Українських Поступовців, „Української Жити“ на чолі з С.Петлюрою, українські та галицькі соціал-демократи до створення Союзу поставились стримано. З одного боку у німецькому імперіалізмі вони вбачали

такого ж ворога, як і в російському, а з іншого прагнули вберегти український народ від жорстоких репресій.

Офіційні кола Росії на заснування СВУ відреагували різко негативно. На його членів завели слідчі справи. В'їзд у Росію був для них категорично заборонений. Фальсифікувалися таємні наради з наддніпрянськими діячами, що призводило до арешту останніх.

Не знайшовши підтримки у співвітчизників, СВУ почав діяти самостійно. На теренах Галичини ним було видано ряд звернень до українського народу в Росії, до народів Європи, відозв до солдатів російської армії, до громадської думки Європи. На основі раніше розроблених матеріалів СВУ підготував політичну програму організації „Наша Платформа“. Члени СВУ залучили до співпраці кращі сили галицьких українців, налагодили з допомогою К.Левицького та М.Василька зв'язки з австрійськими чинниками, зокрема австрійським консулом у Львові Е.Урбасом під час його перебування з 2 по 15 серпня 1914 р. у Галичині.

З листування між Е.Урбасом та представником кабінету міністрів Австрії О.Гойосом можна зробити висновок, що утворення незалежної України на визволених українських землях розглядалося офіційними колами у Відні як цілком реальний, навіть необхідний крок. Члени Союзу Визволення України повинні були на території підросійської України підготувати українську громадськість до співпраці з Австро-Угорщиною та Німеччиною.

З виникненням війни просвітницькі осередки Українського Інформаційного Комітету, стали філіями СВУ за кордоном і перетворилися на центри пропаганди української незалежності.

Таким чином, в середовищі наддніпрянської політичної еміграції напередодні Першої світової війни, визрівали плани створення незалежної української держави з допомогою зовнішніх чинників — політичних противників Росії — Австро-Угорщини та Німеччини. Усвідомлюючи всі негативні моменти австрофільської орієнтації, політичні емігранти обрали „менше зло“. Остаточо розчарувавшись у можливості демократизації Російської імперії, вони продовжили історію І.Мазепи, В.Капніста, які в свій час теж орієнтувались на допомогу західних країн. Вже в перший місяць війни члени СВУ розгорнули організаційну, видавничу, дипломатичну діяльність. Під час „галицького“ періоду діяльності був підготований ґрунт для плідної майбутньої роботи за кордоном.

У висновках зроблено узагальнення, визначено основні напрями діяльності наддніпрянських політичних емігрантів в Галичині. Підкреслено, що їхня видавнича діяльність мала велике значення для підвищення національної свідомості українського народу, активізації політичного життя всієї Великої України. Події, які відбувались на території Галичини в житті наддніпрянських політичних емігрантів: „невідбутий“ з'їзд РУП 1904 р., липнева нарада 1909 р.,

нарада 1911 р., створення Українського Інформаційного Комітету та Союзу Визволення України відображають основні моменти політичної діяльності української соціал-демократії. Дослідження галицького періоду діяльності наддніпрянських емігрантів заповнило значну прогалину в цілісному вивченні історії українського відродження початку ХХ ст.

Список публікацій автора:

1. Розвиток суспільно-політичної думки в Галичині у II пол. XIX ст. // Вісник кафедр гуманітарних наук ЛСГІ. - Вип.1. - Львів, 1995. - С.17-22.
2. Діяльність наддніпрянської політичної еміграції у Львові (1900-1905 рр.) // Генеза. 1996. - №1. - С.61-65.
3. Видавнича діяльність наддніпрянських політичних емігрантів в Галичині (1900-1914 рр.) // Генеза. 1997. - № 3. - С.35-40.
4. О.Скоропис-Йолтуховський // Довідник з історії України /Під ред. І.Підкови/ - К., 1997. - Т.3. - С.84.
5. Наддніпрянські політичні емігранти — студенти львівських вузів (1900-1914 рр.) // Львів. Історичні нариси. - Львів. (у друці)

Анотація

Качмар Л.С. Наддніпрянська політична еміграція в Галичині 1900-1914 рр. — рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 — історія України. Львівський державний університет ім.І.Франка. - Львів, 1997.

Дисертація присвячена діяльності наддніпрянської політичної еміграції в Галичині в 1900-1914 роках. Велику увагу звернуто на політичну, видавничу діяльність, особливості міжпартійних відносин і розвиток самостійницької української політичної думки в середовищі політичних емігрантів.

Ключові слова: наддніпрянська політична еміграція, політичні партії, політична діяльність, міжпартійні взаємовідносини, видавнича діяльність.

Аннотация

Качмар Л.С. Надднепрянская политическая эмиграция в Галичине 1900-1914 гг.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 — история Украины. Львовский государственный университет им. И.Франко. - Львов, 1997.

Диссертация посвящена деятельности надднепрянской политической эмиграции в Галичине в 1900-1914 годах. Большое внимание уделено политической, издательской деятельности, особенностям межпартийных отношений и развитию идеи украинской политической самостоятельности в среде политических эмигрантов.

Ключевые слова: надднепрянская политическая эмиграция, политические партии, политическая деятельность, межпартийные отношения, издательская деятельность.

Annotation

Kachmar L. The upper - Dnieper political emigration in Galytchyna in 1900 - 1914.

The thesis for the candidate of science of degree. Speciality 07.00.01 - history of Ukraine. - L`viv I.Franko State University, - L`viv, 1997.

The thesis is devoted to the upper - Dnieper political emigration in Galytchyna in early XX century.

Special emphasis is laid on political and publishing activity of emigrants, the main trends of inter-party relations and the development of independent Ukrainian thought among the upper - Dnieper emigrants.

Key words: the upper - Dnieper political emigration, political parties, political activity, inter-party relations, publishing activity.

Підписано до друку 25.11.97. Формат 60 x 84/16
Папір друк. № 1. Друк. офсет. Умовн. друк. арк. 1,2. Умовн.-фарб. 1,2.
Обл.-вид. арк. 1,3. Тираж 100. Зам. 280.
Машинно-офсетна лабораторія Львівського державного університету
ім. І.Франка, 290602, Львів, віл. Університетська,1

430789

AB 39043

AB 39.043